

Další zbraň proti freeriderům

Boj s firmami, které nerecyklují, dál pokračuje. Bude to vítězná bitva?

Freerideři – tak se přezdívá firmám, které se ve vztahu k elektroodpadu chovají jako skuteční černí pasažéři. To znamená, že se podobně jako neplatiči v hromadné dopravě vezou zadarmo a využívají bezplatné služby, za které si ostatní cestující poctivě zaplatí. Na jejich chování ve finále doplácí všichni a boj s nimi je dlouhodobý. Od nového roku ale vstoupil v platnost nový zákon, který v boji proti freeriderům představuje další účinnou zbraň.

Zátěž pro životní prostředí i nekalá konkurence

Problém freeriderů se konkrétně dotýká recyklačního příspěvku, který jsou výrobci nebo dovozci elektrozařízení povinni platit. Právě z něj jsou totiž financovány sběr a ekologická likvidace těchto produktů. Ta je mimořádně nákladná zejména u elektroodpadu s tzv. negativní ekonomickou hodnotou, protože ji nelze uhradit ze surovin získaných při jeho recyklaci. Typickým příkladem mohou být lednice nebo zářivky.

Recyklační příspěvky je nutné odvádět za všechna elektrozařízení, tzn. za domácí spotřebiče, světelné zdroje, počítače, mobility, elektrické hračky, nářadí, kotle, bojler atd. Prostě za vše, co se zapojuje do zásuvky nebo je na baterie. Výjimku mají v podstatě pouze jen velké tovární stroje nebo vojenská technika.

Jestliže se výrobci a dovozci placení recyklačního příspěvku vyhýbají, hrozí, že se vysloužilé elektrospotřebiče budou vyhazovat na skládky, skončí v příkopu u cesty či na černé skládce v lese. A v tomto okamžiku je to problém, který se týká nás všech. O to větší, že významná část vysloužilých elektrozařízení má charakter nebezpečného odpadu (obsahují např. rtuť, freony či jiné zdraví nebo přírodě škodlivé látky). Elektroodpad je navíc nejrychleji rostoucím typem odpadu v EU, a tak jsou sběr a recyklace elektroodpadu pro ochranu životního prostředí zcela klíčové.

Problém pro celou EU

Je také nutné zdůraznit, že problematika freeriderů není spojena pouze se zátěží, kterou představují pro životní prostředí, ale negativně zasahuje i do sociální sféry. Obcházení a ignorování pravidel s sebou nese i nižší náklady, a tedy nefer výhodu na trhu a možnost dumpingových

cen. Firmy, které hrají podle pravidel, paradoxně doplácí na svou poctivost, protože zákonné povinnosti jim zvyšují náklady, kvůli nimž prohrávají soubor s konkurencí, a mohou dokonce i zkrachovat. Na to je následně navázána ztráta pracovních míst i daňových výnosů pro stát.

Porušování environmentálních předpisů je patrné v celé řadě kategorií, ale jako obzvláště problematická se ukazují menší elektrozařízení, která lze snadno a jednoduše zasílat poštou. Například u světelných zdrojů se nedostatky v dodržování předpisů týkají více než 80 % testovaných výrobků nabízených zahraničními e-shopy.

Princip, na kterém freerideři fungují, je v podstatě jednoduchý. Určitá část e-shopů mimo Evropskou unii využívá to, že do EU jsou zasílány tak obrovské objemy zboží, že kontrolní orgány nemají možnost fyzicky zkontrolovat všechny zásilky. V kombinaci s mezerami v legislativě jednotlivých členských zemí EU tím vzniká prostor pro obcházení recyklačních povinností. Výsledkem je situace, kdy se na internetu prodávají do České republiky i taková elektrozařízení a spotřebiče, jejichž výrobci nedodržují pravidla a nepodílejí se na financování sběru odpadu. To se přitom týká i poměrně velkých zahraničních e-shopů, které do ČR dodávají značné objemy elektrozařízení.

Vzhledem k tomu, že freerideři představují obrovský problém nejen pro naši republiku, ale pro celou EU, řeší tuto záležitost dlouhodobě i Evropská komise a různé profesní a spotřebitelské organizace. Například studie OECD z roku 2019 (Extended Producer Responsibility and the Impact of Online Sales) uvádí, že na evropský trh je ročně nelegálně umístěno 460 000 tun nových elektrozařízení, aniž by byli výrobci či dovozci těchto zařízení zapojeni do systémů sběru a recyklace elektroodpadu, který ze zmíněných elektrozařízení následně vznikne.

Nový zákon je zbraní proti freeriderům

V České republice se konkrétní odpovědí na neudržitelnou situaci stal zákon o výrobcích s ukončenou životností (VUŽ), který vstoupil v platnost 1. ledna letošního roku. Ten ukládá firmám nové povinnosti v oblasti sběru a recyklace jejich použitých výrobků. Nejvýraznější novinkou je povinně viditelný příspěvek na recyklaci. To znamená, že všichni prodejci musí při prodeji nových elektrozařízení uvádět na účtenkách a fakturách vyšší recyklačního příspěvku, který byl odveden na jejich budoucí recyklaci.

Tento krok má hned několik výhod. Jednak umožňuje zákazníkům zkontrolovat si, zda nekupují výrobek od freeridera, za jehož nezodpovědnost k životnímu prostředí zaplatí celá společnost. Jestliže zákazník na účtence příspěvek na recyklaci neuvidí, může to nahlásit příslušným orgánům, které zjednájí nápravu.

Pokrokem je však viditelný příspěvek na recyklaci i pro kontrolní orgány. Vzhledem k tomu, že se v ČR každý rok prodají desítky milionů elektrozařízení, v minulosti nebylo možné zodpovědně zkontrolovat, zda byl v všech odveden recyklační příspěvek, nebo ne. Současná právní úprava situaci výrazně zjednodušuje a je transparentním nástrojem kontroly dodržování pravidel.

Ačkoliv jde o krok dobrým směrem, je třeba si přiznat, že žádné zázračné řešení, které by umožnilo rychle vyhnat freeridery z trhu, zatím bohužel na obzoru není. Jde o velmi složité téma, které bude vyžadovat další úpravy příslušné legislativy. Zapotřebí bude i jejich praktická aplikace, která by zjednodušila spolupráci příslušných úřadů a zefektivnila vymáhání povinností prodejců spjatých s e-shopy se sídlem v zahraničí. Bude třeba vynaložit velké úsilí a vykonat ještě mnoho dalších kroků, než bude možné říci, že jsme nad freeridery s konečnou platností zvítězili.

www.ekolamp.cz

ekolamp

